

АРХЕОЛОГИЯ МУЗЕЙЛАРИ ХАҚИДА.

Наманган тарихи ва маданияти давлат музейи илмий ходими:

Ш.Йигиталиева.

Халқимиз қадим замонлардан бери ўз тарихининг шонли саҳифаларига оид ноёб осори атиқаларини асраб-авайлаб келади. Улуғ инсонлар, табаррук алломалар ҳамда халқ қаҳрамонларидан эсдалик бўлиб қолган буюмлар, тарихий манбалар афсоналарга айланиб, авлоддан-авлодга ўтиб келган. Кейинчалик, масалан, темурийлар даврида саройларда, бошқа хазиналарда шундай ноёб буюмларни бир жойга тўплаб, азиз меҳмонларга намоиш этиш одат тусига кира борган. Тарихчиларнинг асарларида ҳазрат Соҳибқирон Амир Темури вафотидан сўнг унинг қурол-аслаҳалари, совғалар ва қатор ҳарбий ўлжалари мақбара ичига қўйилганлиги ҳамда бу нарсалар ҳақида зиёратчиларга сўзлаб берилганлиги қайд этилади. Мақбарага қўйилган ҳар бир буюм нодир тарихий ва маданий ёдгорлик ҳисобланар эди. Мамлакатимиз маданий ҳаётида шу даврдан бошлаб музейлар фаолияти шакллана бошлаган десак бўлади. Бухоро амири Абдул Аҳадхон саройида тарихий буюмларни меҳмонларга намоиш этадиган махсус хоналар бўлган. Бу хоналар “Мозийгоҳ” деб аталиб, том маънода ҳозирги музей тушунчасига тўғри келади. Шунингдек, Хива хони Муҳаммад Раҳимхон Феруз саройида ҳам шундай “Ажойибхона” бўлган.

Мамлакатимизнинг узоқ уч минг йиллик буюк давлатчилик тарихи шундан далолат берадики, ҳар доим ҳам ўзбек юрти ўзининг бетакрор иқтисодий салоҳияти билан табиий равишда қўпларни ўзига ром этиб келган. Кейинги бир ярим аср мобайнида халқимиз ўзининг беҳисоб иқтисодий-моддий, маданий-маърифий бойликларидан жудо бўлди. Бироқ, мазкур тазйиқларга, йўқотишларга қарамасдан, ўзбек халқи асл ўзлигини сақлаб қола билганлигига ҳам тарих гувоҳлик беради. Шу даврларда халқимиз тарихини акс эттирувчи кўплаб ноёб осори атиқаларимиз талон-тарож қилиниб, юртимиздан ташқарига ташиб кетилди. Шўролар даврига келиб музейларимиз коммунистик мафкурани тарғиб этадиган сиёсий ўчоқларга айлантирилди.

Мустақиллик туфайли ўзбек халқи ўз қаддини ростлади, унинг халқаро нуфузи кун сайин ортиб бормоқда. Дунё мамлакатларининг турли миллат ва халқларнинг Ўзбекистонга, ўзбек халқига муносабатининг ўзгариши бу – илдизлари асрлар қаърига, кўҳна тарихига туташган тақдиримизга бўлган эҳтиромдир.

Мамлакатимиз мустақиллик даврига қадам қўйгандан бери ҳаётимизнинг барча соҳалари каби музейлар фаолиятида ҳам катта тарихий ўзгаришлар содир бўлди.

Термиз шаҳридаги Сурхондарё вилояти Археология музейи Ўзбекистон Республикаси мустақиллиги шарофати ва шахсан Ўзбекистон Республикаси Президенти И. А Каримов лойиҳаси ва ташаббуси билан бунёд этилган маънавият масканидир.

Ўзбекистоннинг мустақилликка эришиши иқтисодий ва сиёсий ҳаётнинг барча жабҳаларида бўлганидек маданий соҳада, шу жумладан, бой ўтмиш меросимизни ўрганиш, сақлаш ва уни кенг халқ оммасига тарғиб этиш борасида ҳам туб бурилиш ясади. Мустақиллик йилларида Термиз шаҳрида бунёд этилган Археология музейи ҳам шубҳасиз анна шу эзгу ниятларни роёбга чиқариш борасида муҳим қадам бошлади.

Марказий Осиёда ягона ҳисобланган Термиз шаҳридаги Сурхондарё вилояти Археология музейи кўرғазмалари Кириш зали, 9 та зал ва музей ҳовлисидаги айвон остида I асрдан тортиб эрамизнинг III асрларига мансуб устун асослари галереяси турли даврларга мансуб хумлар, сопол қувурлар, Шер бош қисми тасвири туширилган капител ва ислимий ёзувдаги мармар қабртош ва устунли айвон (галерея)дан иборат.

Кириш залининг пастки икки томонида даврма-давр хумлар, махсус чироқлар билан ёритиладиган витриналар ичида эса экспонатлар қўйилган.

Залнинг ўртасида Сурхондарё вилоятининг топографик релефли археологик ёдгорликлар харитаси, тўрида эса Кўҳна Термиз шаҳри қалъасининг макети қўйилган. Шунингдек, кириш залида академик Ртвеладзе Э.В. томонидан ёзилган

Ўзбек, инглиз, рус тилларидаги вилоят тарихи ҳақида ҳикоя қилувчи стендлар осиб қўйилган. Кўҳна Термиз шаҳри қалъаси макетининг ўнг ва чап томонида Сурхондарё вилояти ҳудудида жойлашган археологик ва тарихий ёдгорликлар ҳақида ҳикоя қилувчи 3 хил тилдаги кўрсатувлар видеомониторлар орқали намоиш этиб турилади ва ҳар 15 минутда қайтадан такрорланади.

Музейнинг кириш залида воҳанинг ҳар бир тарихий даврига хос то шва ганчдан ясалган ноёб ҳайкаллар, тошҳовуз ва катта ҳажмдаги сопол идишлар жой олган бўлса, 9 та асосий кўргазма залларида милoddан аввалги 100 минг йилликдан XX аср бошларига қадар Сурхондарё вилоят ёдгорликларини ўрганиш жараёнида топилган оддий тош қуроллардан тортиб юксак дид билан яратилган санъат намуналаригача намоиш этилади.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. "Мозийдан садо"-илмий-амалий,маънавий-маърифий журнал. .
2. "Тафаккур"-ижтимоий-фалсафий,маънавий-маърифий журнал.
3. "Санъат" –Ўзбекистон бадиий Академияси журнали.